

Nr 433

Av herr Arrhén, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 120 angående vissa frågor rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola framlägges förslag om bl. a. vidgad behörighet till distriktsöverlärartjänster i försöksdistrikten samt beträffande förstärkning av den pedagogiska ledningen i försöksdistrikten och vid de i folkskolan inbyggda realskollinjerna genom anställande av lärare som studieledare.

Förslaget om att behörigheten till distriktsöverlärartjänst i försöksdistrikten skall vidgas till att avse icke blott folkskollärare utan även lärare i läroämnena utgör ett tillmötesgående av ett så uppenbart rättvisekrav att någon ytterligare motivering i och för sig icke behöves. Emellertid är det säkerligen också så att skolväsendet gagnas om även ämneslärarnas utbildning och erfarenhet kan utnyttjas på chefsposterna.

Det synes dock ytterst tveksamt om det med propositionen avsedda syftet att även engagera ämneslärare på de förevarande chefstjänsterna kommer att kunna realiseras med den uppläggnings av löneförmånerna, som gives i propositionen.

Om denna sak anföres i den grundläggande utredningen (prop. s. 44) följande:

Vad överlärarlönerna beträffar, så har dessa reglerats varken med tanke på skolledaruppgifterna i försöksdistrikten eller med tanke på att tjänst innehavarna skulle kunna rekryteras bland ordinarie lärare i 25—29 lönegraden. Öppnas vägen för adjunkter och ämneslärare till de ifrågakommande skolledartjänsterna, är det därför skäligt, att en möjlighet skapas att erbjuda en högre lön i de fall tillfredsställande villkor inte kan erbjudas enligt den nuvarande ordningen.

Enligt utredningens förslag skall Kungl. Maj:t för ett år i sänder faställa skolchefens lön. Härtill har departementschefen anslutit sig i propositionen, ehuru med det tillägget att i intet fall löneförmånerna bör fastställas till högre belopp än vad som motsvarar lönen i den högsta lönegraden för distriktsöverlärartjänst, dvs. Ch 6". Detta betyder att maximilönen för skolchefstjänst kommer att exakt sammanfalla med den adjunktskompetente ämneslärarens slutlön. När på detta sätt varje ekonomisk vinning av en "befordran" omintetgöres, har man god grund för farhågan, att ingen kommer att eftersträva en dylik befordran.

Såsom jämförelse må nämnas att bl. a. ur rekryteringssynpunkt lönen för rektor vid de minsta realskolorna lagts tre löneklasser över adjunktslönen och vid de största sju löneklasser däröver.

Enda möjligheten att rekrytera den adjunktskompetenta personalen är enligt min uppfattning att följa den av skolstyrelseutredningen föreslagna linjen att skapa en möjlighet att erbjuda en högre lön i de fall tillfredsställande villkor inte kan erbjudas enligt den nuvarande ordningen. Utan att vilja föreslå någon bestämd lönesättning anser jag, att ledning härför bör kunna hämtas från de lönebestämmelser för rektorer, som gäller för högre kommunala skolor.

Med avseende på förstärkningen av den pedagogiska ledningen i försöksdistriktet har i propositionen föreslagits, att studieledare skall anställas för att biträda med den pedagogiska ledningen på det stadium, som skolledaren icke själv kan anses representera.

Av skolstyrelseutredningen kan inhämtas hur angelägen en sådan förstärkning är och hur nödvändigt det är att förstärkningsanordningen insättes snarast möjligt. Är denna utredningens uppfattning riktig — och intet finnes som motsäger den — synes därmed icke kunna förenas förslaget enligt propositionen, att det skall ankomma på den lokala skolstyrelsen att bestämma, huruvida studieledare skall finnas i distriktet. Även om man har anledning förmoda, att i flertalet fall skol-distriktet kommer att tillvarataga möjligheten att anställa studieledare, föreligger det dock en risk för att ovidkommande hänsyn kan få göra sig gällande, så att skolväsendets intressen åsidosättes. Skolöverstyrelsens i dess remissyttrande framlagda förslag, att det skall föreligga skyldighet för distrikt med minst 20 läraravdelningar att anställa studieledare, där undantag ej medgives, synes mig eliminera sådana risker. En sådan föreskrift står i bästa överensstämmelse med utredningens grundläggande resonemang.

Tillkomsten av studieledare förutsättes icke skola medföra någon förändring i skolledarens ställning såsom närmast under skolstyrelsen ansvarig för försöksskolans ledning. Detta låter sig lätt säga, men man får icke förbise, att ett viktigt motiv för studieledarinstitutionen är, att skolledaren inte är sakkunnig i fråga om den pedagogiska ledningen på alla stadier. Följer man propositionen till dess yttersta konsekvenser kan det hända, att skolledaren kan desavouera studieledaren i frågor, som angår den pedagogiska ledningen, utan att studieledaren får tillfälle att inför skolstyrelsen motivera och försvara sin uppfattning.

Ett detaljstudium av skolstyrelseutredningens instruktionsförslag visar också, att den administrativa omgången skulle kunna förenklas på åtskilliga punkter, om studieledaren själv finge besluta i vissa frågor beträffande vilka det nu förutsättes, att han skall lämna rektor biträde eller föreslå åtgärder. Över huvud taget kan den lärare, som skall ha

hand om den pedagogiska ledningen, inte frikopplas från administrativa funktioner, som hänger nära samman med denna ledning; det kan gälla frågor angående elevvården, kontakten mellan skola och hem och, på högstadiet, överläggningar med arbetsmarknadens företrädare.

I fråga om behörigheten för studieledarbefattning förutsätter propositionen, att i varje särskilt fall statens folkskolinspektör skall avgiva en lämplighetsförklaring med hänsyn till en sökandes utbildning, erfarenhet och övriga egenskaper.

Med avseende på studieledare på förskolas högstadium innebär detta, att lämplighetsförklaringen skall avgivas av en myndighet, som normalt icke äger kännedom om de omständigheter, vartill hänsyn måste tagas vid förordnande av studieledare på realskolenivån. Ärendet bör i stället handläggas av den myndighet, som besitter dylik erfarenhet, nämligen skolöverstyrelsen, och handläggningen bör organiseras så, att det skall ankomma på skolöverstyrelsen icke blott att utfärda en lämplighetsförklaring utan — såsom fallet är vid tillsättning av distriktsöverlärare — avgiva förslag. Därmed bör även följa att besvär över skolstyrelsens beslut om förordnande av studieledare bör kunna anföras på såväl materiella som formella grunder.

Vidare tillkommer att propositionen ger såväl folkskollärare i 23 lönegraden som ämneslärare utan adjunktskompetens behörighet till studieledarskap på högstadiet. Förslaget bygger i detta hänseende på vad skolstyrelseutredningen anfört härom. Till utredningens förslag har emellertid en ledamot, herr Sävborg, i detta hänseende fogat ett särskilt yttrande med förslag, att behörighetsbestämmelsen utformas så, att studieledare på högstadiet skall vara behörig till ordinarie adjunktstjänst vid kommunal realskola eller ock ha av skolöverstyrelsen förklarats behörig till här avsedd studieledarbefattning. Vad Sävborg anfört som motivering för sitt förslag synes vara av sådan betydelse att hänsyn bör tagas härtill.

Under hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 120 måtte besluta,

att lönesättningen för skolledare inom försöksdistriktet skall avvägas med tanke på bl. a., att tjänst innehavarna skall kunna rekryteras bland ordinarie lärare i 29 lönegraden,

att studieledarna i frågor, som gäller det stadium, för vilket de förordnats, skall ges en efter skolöverstyrelsens bedömande självständig ställning med egen beslutanderätt utan att önskemålet att skolan skall ha en enda chef åsidosättes,

att skolöverstyrelsen skall pröva studieledarens behörighet och avgiva förslag,

att besvär över skolstyrelses tillsättning av studieledare skall kunna anföras på materiella grunder, samt

att såsom formell behörighet för studieledaruppdrag skall gälla adjunktskompetens eller behörighetsförklaring av skolöverstyrelsen.

Stockholm den 22 mars 1955

Erik Arrhén
